

ПАВЕЛ ВЕЖИНОВ
МЪЖЪТ, КОЙТО
ПРИЛИЧАШЕ НА ЗОРНИЦА

chitanka.info

I

Такъв мъж — с ръст по-нисък от средния, с грубо кожено лице, с посивели вежди, с мустаци, които щяха да бъдат още по-сиви, ако не ги бръснеше. Яростен мъж през всички години на живота си, освен през последните. С къси мускулести крака, с къси пръсти, с поглед, който пробива. Винаги малко мълчалив и начумерен, с тежка походка, която прави да звънят всички прозорци. Тоя мъж приличаше на зорница, защото, изглежда, без него никога нямаше да се появи слънцето.

Той се събуждаше най-рано, още в студените синини на утрото, и лежеше мълчалив и неподвижен, докато небето се избистри и поруменее. Именно тогава над планините светеше оная голяма, бяла звезда, която другаде наричат Венера. Мъжът ставаше тихо и на пръсти се измъкваше в хола на просторния апартамент. Той минаваше най-напред край огледалото, в което никога не се поглеждаше, край телефона, който мразеше, след това прекосяваше целия хол, все още насечен от избледнелите сенки на утрото. Големият трикрил прозорец, който стигаше до пода, беше винаги отворен. Той се изправяше пред него с посивели гърди и къс нос, насочен към небето — това вечно небе, което е милостиво към всички и гали всяко слепоочие с изстинали през нощта пръсти. Зад гърба му всички предмети мълчаха, обзети от уважение — фотьойлите, приклекли като булдози в ъглите, чашите със светец ръб на своите грациозни крачета, теракотените вази с издути бузи, медната тава върху стената, която се разгаряше все повече и повече, докато започнеше да блести и самата тя като слънце.

От прозореца се виждаше паркът с червените тенискортове и малката розова къща зад тях с мъртви прозорци. Над дърветата, над цъфналите храсти, над влажните от росата паметни бюстове като кристална плазма лежеше всеобземаща, жива тишина. Слънцето бавно се издигаше нагоре. Тогава мъжът затваряше очи и литваше към небето. И минутите летяха край него заедно с ветровете, които приличаха на студени потоци и идваха от всички страни; wśród бялата

пияна на облаците, които се кълбяха и бликаха като фонтани; на тъмните усой на планините. Когато усещаше, че ще му се завие свят, той отваряше очи.

Скоро листата на дърветата започнаха да блестят като метални. Зорницата изчезваше в калаената белота на утрото. Един след друг се зараждаха шумове — свистяха гумите на тролея, бучеха мотори. Едва тогава той отиваше в кухнята да се измие и обръсне. Идваха най-неприятните мигове на деня, в които трябваше да гледа лицето си в огледалото — сухите бръчки, лекото сребро на брадата, избило през порите на тъмната кожа, клепките с ръждиви клепачи. Около него беше винаги неразтребено, едва намираще място на масата за своите овехтели бръснарски прибори. Така — обкръжен от немити чинии и съдове, зинали срещу него с кръгли уста, които дъхтяха на остарели гозби, всред трохите и увехналата в оцета маруля — той остъргваше лицето си и отново се връщаше край прозореца.

Сега навън беше ден, сияещ и топъл. По кортовете се разхождаха момичета с къси панталонки — грациозни като газели зад сивата ограда с плетен тел. Със силните си очи той ги виждаше в едрият растер така ясно, сякаш бяха в стаята. Той ги гледаше, както се гледат газели, със спокойно лице, без да мисли за тях. И все пак идваше този миг, когато някъде дълбоко се зараждаше първият слаб тътен. Той веднага се дръпваше назад и сядаше в някой от фотьойлите. Никой на този свят не знаеше колко силно и неугасващо е то у него — никой, съвсем никой. Той го потискаше у себе си с желязна ръка и само от време на време дочуваше глухия, ненавистен тътен. Тогава лицето му се свиваше, пръстите му сграбчваха нещо, което загиваше между тях.

Когато жена му влезе в хола, той седеше на един от фотьойлите с пребледнели бузи и се вслушваше в тътена, който бавно заглъхваше. Тя винаги му заговарваше с тих глас в такива мигове, за да не го стресне, защото мислеше, че то идва от болестта. Но този път тя седна мълчаливо зад гърба му и едва чуто въздъхна. Слабото ѝ лице, което винаги изглеждаше малко загрижено, сега беше съвсем тревожно.

— Евтиме, искам да ти кажа нещо — проговори тя най-сетне.

Той я чу, но не отвърна, все още зает да се прибере в себе си.

— Чуваш ли ме, Евтиме? — запита отново тя.

— Чувам те — отвърна той съвсем спокойно.

Тя се окуражи от това и реши да каже всичко наведнъж:

— Нашата дъщеря е намислила да се жени...

Това беше толкова немислимо, че в първия миг той не го разбра. Не можеше да се произнесе пред него такова нещо. И след това се обърна така рязко, че едва не събори креслото под себе си.

— Ти луда ли си?

Жената млъкна.

— Луда ли си? — повтори той. — Тя е още дете!...

— Не е вече дете — каза жената тихо.

— Как да не е дете! — кресна той. — Чува ли се какво приказваш?

Той никога не беше крещял и не умееше да крещи.

— По-тихо! — каза тя уплашено. — Ще те чуе...

Момичето спеше зад кафявата врата, която се виждаше в дъното на хола. Той погледна нататък и добави по-ниско:

— Откъде знаеш?

— Тя ми каза...

— Тя самата? — попита той смаяно.

— Да, тя самата — отвърна малко нетърпеливо жена му.

— Да си избие тая мисъл от ума! — каза той рязко и стана от мястото.

Жената го видя как премина с яките си крака през целия хол. След това сянката му се мярна на матираното стъкло на вратата и изчезна в кухнята. Тя не посмя да отиде след него. Но тя го виждаше и през двете стени как се разхожда насам-натам, забил поглед в земята. Тоя звяр в тясна клетка от немити чинии изглеждаше малко смешен може би. Всичко трептеше под краката му. Съдовете немееха. Готварската печка гледаше с черни кухи очи право в тавана. Чай, кафе, ориз — всичко беше нащрек. Само хладилникът със своето студено сърце стоеше безучастно настрана и нещо на себе си нечуто бръмчеше. Там се твореше лед, а неговото сърце беше препълнено с гореща ярост.

Той спря за миг и започна да брои на пръсти. Никога не беше ставало нужда досега да брои годините й. Цифрата нищо не му подсказа — за него тя си оставаше дете. Беше я сътворил навярно в тоя ден, който е отбелязан като пръв празник на календара. В същия тоя ден тълпата разби вратите на затвора и помете пазачи и надзиратели. Сетиха се отново за тях, когато трябваше да отключат килиите. Той я видя пръв — тичаше по къртиящия коридор бледа и с разкъсани дрехи.

И той пръв я извика. Докато отключат, тя не помръдна от вратата, впила пръстите си в гъстата решетка на прозорчето. Тия тънки корави пръсти той стисна след малко с такава сила, че ликуващият вик в гърлото ѝ се превърна в болезнен писък...

Той се върна обратно в хола. Сега вместо него жена му стоеше изправена край прозореца и гледаше замислено навън. В широката рамка тя изглеждаше още по-висока и слаба, тесните ѝ плещи сякаш потрепераха от прохладата.

— Знаеш ли на колко години е тя? — попита той ниско и глухо.

Жената бавно се обърна.

— Аз знам — каза тя. — Но може би ти не знаеш...

Гласът ѝ му се стори неузнаваем. Това го порази в тоя миг, но не беше в състояние да заглуши яростта му.

— Сега аз питам! — отвърна той грубо.

— Искра е влязла вече в осемнайсетата... Тя не е жена, разбира се... Но и дете не е...

— Влязла! — кипна той. — С какво е влязла?... Няма още месец, откак навърши седемнайсет...

— Когато дойдох при тебе, не бях навършила и шестнайсет — каза тя.

Той я погледна смаян. Това наистина беше така, но тя никога през живота си не бе го споменавала. Той помълча за миг объркан.

— Да, но тогава ти нямаше баща!... А тя има...

— Все едно — каза тя. — Човешкото си е човешко...

— Това не е човешко! — кресна той.

И така мислеше. Тоя грозен спомен той бе изхвърлил завинаги от душата си и сега му се струваше, че вижда мъртвец. Той седна в креслото и избърса с длан сухите си устни.

— Седни! — каза той студено.

Тя седна край прозореца.

— Тук седни! — повтори той нетърпеливо.

Без да каже дума, тя се премести срещу него.

— Ти познаваш ли го? — попита той.

— Не! — каза жената.

Тя излъга. Тя го беше виждала, но сега неговата близост отново беше вледенила смелостта ѝ.

— И не знаеш нищо за него?

— Знам! — каза тя.

— Добре, разкажи!

Жената въздъхна мъчително.

— Какво да ти кажа — въздъхна тя. — Просто... младеж като младеж. Във всеки случай от добро семейство...

— Какво значи от добро семейство? — попита той подигравателно. — Искаш да кажеш от буржоазно?

— Е, не е от пролетарско — отвърна тя нетърпеливо. — Доколкото знам, няма баща, майка му е професор в консерваторията... И той е завършил консерватория...

— Пее ли? — попита мъжът с отвращение.

— Не, свири на нещо, на пиано май... В някакъв театър...

— Доста знаеш! — каза той намръщено. — Знаела си, а не си ми казвала...

— Не си ме питал — отвърна тя.

— По-рано ми казваше, без да те питам.

Тя замълча.

— Отдавна ли се познават? — попита той.

— Не, отскоро навярно — отвърна тя и за пръв път го погледна право в очите. — Евтиме, много отдавна ти за нищо не ме питаш...

— Може би — каза той. — Ако е вярно, потърси вината и в себе си...

— Нито ме питаш, нито ми говориш...

— Излиза, че не е имало смисъл... Щом така пазиш тайните за себе си...

— А ти нямаш ли вина за това? — каза тя тихо.

Той се намръщи още повече:

— Не искам да говорим!... Но те предупреждавам за последен път — това, дето сте го намислили, няма да стане...

— Не знам — каза тя и стана от мястото си.

Пристъпът на ярост така го зашемети, че едва отиде до прозореца. Топлият въздух отвън го подпря като с гореща ръка. Той затвори очи. Сега летеше още по-бързо между горещи облаци, които заливаха лицето му с пяната си. Ушите му бучеха, кръвта отчетливо биеше в слепите му очи. Много добре знаеше, че ще умре някой ден така — на стола или край прозореца, — когато кръвоносните съдове няма да издържат. Не биваше да се вълнува и дразни, а точно това

вършеше — всеки ден и всеки час, от година на година все повече и повече. Нищо в него не остаряваше, всичко ставаше все по-живо, все по-остро, все по-непримиримо. Това дете — поне то досега не беше го ядосвало. Беше израсло незабележимо пред очите му — и невидимо всред всички други ярости. Той едва го поглеждаше и много рядко се случваше да му каже някоя дума. Но винаги му се беше струвало, че нищо не разрушава хармонията между тях. Изглеждаше сериозна, съсредоточена, никакъв белег на женско кокетство не бе го подразнил досега...

Когато отвори очи, очакваше да види ниско червено небе и облаци като разкъсана плът. Но небето беше студено и чисто, без нито едно облаче. Той извади от джобчето си флаконче с бели хапове, помисли и глътна два. Знаеше, че сега целия ден ще му се спи. Но ще бъде и безразличен към другите, всички стрели ще падат безшумно в нозете му, отразени като от гумена броня.

Едва когато закусваха край широката бяла маса — мълчаливи, както винаги, — момичето излезе от стаята. Той го погледна, без да обръща глава. Изглеждаше сънлива, но хубава в своя дълъг до земята бледозелен пенъоар. Лицето ѝ, избледняло от съня, бе добило почти нежен оттенък. Но той знаеше, че краката ѝ, скрити от дрехата, са малко криви и корави като на момче. И макар да я гледаше сега с малко по-друг поглед, тя си оставаше в очите му едва израсло момиче.

Момичето се изправи край масата и погледна майка си. Лицето му бе спокойно и решително. Високата, слаба жена наведе глава към чашата си, без да отвърне на погледа ѝ. И тримата мълчаха. Лекарството още не беше започнало да действа, очите и мислите му бяха съвсем ясни.

— Това, дето си го намислила, няма да стане — каза той.

— Ще стане! — отвърна тя спокойно.

— Не — само си мислиш!...

Бузите ѝ леко пребледняха, късите ѝ момчешки ноздри се разшириха още повече.

— И на всичко отгоре даже не ви е срам да говорите, че сте създали някакво ново общество! — каза тя раздражено.

Той я погледна сърдито:

— Ние сме го създали?... А вие не?

— Не ние! — каза тя ядосано. — Ние щяхме да го направим по-друго... Но и в това си хванал доста дебела черупка.

Той я изслуша, без да пламне от гняв. Това го учуди. Може би лекарството бе започнало да действа. Или пък всичко, което бе чул, изглеждаше толкова невероятно, че той изобщо не можеше да го възприеме. Момичето тръгна към вратата, после спря и се обърна. Очите му, които имаха цвят на силен чай, в тоя миг изглеждаха почти черни.

— А сега хората могат да живеят и сами! — каза то.

II

Хората не могат да живеят сами. В това той се убеди през месеца, дните на който ставаха от ден на ден все по-горещи. Даже утрините бяха горещи и слънцето изгряваше в далечините бляскаво и невидимо като парче нажежен метал. Сега той ставаше по-рано — още в здрачините — и минаваше между сенките на тъмния хол като по дъно на езеро. Само прозорецът светлееше. Зорницата блестеше на бледото небе ослепително красива и чужда. Вече не я гледаше. Вече не поглеждаше и към яркочервения грунд на тенискортовете, разлят като кръв между потъмнялата зеленина. Стоеше прав пред открития прозорец и гледаше високо към планината, където между тъмните борове едва видими белееха хижите. Още по-нагоре бе останала една-единствена ивица сняг — тъпичък бял пластир върху каменното чело на върха. Тая малка студена белина гледаше той, докато го заболят очите. Едва тогава притваряше клепки и напразно чакаше да го понесат студените потоци на ветровете, които идват от всички страни, между облаци и сини парчета небе. Сега небето беше черно и облаците капеха като гореща сапунена пяна по лицето му. Не духаха никакви ветрове. Нямаше сили да се откъсне нито за миг от стаята, която тъмнееше зад гърба му. Нямаше сили за нищо и никой не му се подчиняваше. Струваше му се, че мебелите се движат безшумно зад него. Креслата и бюфетите се плъзгаха в здрачината и търсеха нови места. Черната лакирана масичка пътуваше към тавана. Телевизорът гледаше изцъклен шетнята със своето единствено бяло око. След това идваше и неговият ред, телевизорът започваше своя безшумен танц — върху масичката, върху бюфета, върху ниския библиотечен шкаф. Искеше му се да изкрещи, а разбираше смаян, че не смее, защото всичко командуваше тя.

Неговата собствена дъщеря командуваше тия движения със затворено лице, без да търси от никого помощ. Тя смени дори рамките на картините, а някои от тях също отпътуваха към тавана. Появиха се нови — сини и огнени цветя, ярки и пламенни. Фотьойлите облякоха

нови бледозелени дрехи. Жълтите табуретки, които се свиваха по ъглите, сега заобиколиха плътно новата желязна масичка с огледална повърхност. Целият апартамент потъна в нетърпими горещи багри и светлина.

Но неговите мисли ставаха все по-тъмни. Все по-често той си спомняше това, което искаше да забрави завинаги — студената килия с мокър под. Нощем трябваше да спи на двата налъма, опрял гръб в ледената стена. Студът проникваше през бялата копринена риза и вкочаняваше изтръпналите му мускули. Той спеше не часове, а минути — през останалото време мислеше и мислеше, безсилен да си обясни това, което се бе случило въвн. Но в ледените нощи понякога и мислите замръзваха и оставаше да живее само сърцето, което биеше дълбоко в гърдите и разпращаше навсякъде топла и червена кръв. Това сърце го спаси тогава — сърцето, което искаше сега да го погуби.

Хората не могат да живеят сами. Сега утрините бяха много по-дълги, защото той не разбираше, че ги чака. А момичето никога не дочакваше — то се измъкваше като сянка из къщата, без да му проговори. Но с жена си той говореше всяка сутрин и всяка сутрин разговорът се въртеше в един безсмислен кръг.

— Не знам просто в какъв свят живееш! — каза тя един път. — Не разбираш ли, че сега младежите са съвсем други... За тях всичко това е съвсем просто и естествено...

— Не може да бъде просто и естествено! — кипна той.

— А защо?

— Ти питаш — защо? И това ти питаш?

— Питам теб, а не хората...

— Щом е просто и естествено, за какво ще ме питаш! — каза той гневно. — Върши го тогава просто и естествено... Върши го с всеки, на улицата, където ти падне...

— Евтиме, ти не се чуваш! — каза тя възмутено.

— Аз мисля, че ти не се чуваш!... Просто и естествено!... Това било просто и естествено!...

Тя помълча, после тихо каза:

— Каквото и да е, но хората не могат да живеят в затвор... По-добре тъй, както ти казваш, но не и в затвор...

— Ти в затвор ли си живяла? — попита той враждебно.

— Щеше да бъде затвор, ако имах и други желания...

— Затвор за желанията винаги трябва да има! — каза той.

— А твоите нима са в затвор? — попита тя и гласът ѝ трепна.

— Не! — каза той.

Тя се усмихна, бузите ѝ едва забележимо почервенияха.

— Трябва някак да я разбереш, Евтиме — каза тя след малко с променен глас. — И да се примириш... Ама наистина не съм виждала такъв непримирим човек като тебе...

— Не е вярно — каза той.

— Вярно е — каза тя. — Ти никога с нищо не си се примирявал.

— С много неща съм се примирявал... С твоите тенджери съм се примирявал, които всяка сутрин гледам немити...

— Прощавай! — каза тя. — Аз не знаех... Но ти и с тях не си се примирявал, ти просто си ги търпял...

— Тенджерите могат да се търпят. Но не всичко. Има неща, които не могат да се търпят... С тях как да се примириш?

— Но с това наистина трябва да се примириш, защото е неизбежно — каза тя. — Щом веднъж се появи — какво повече може да се направи?... Нима ще вървим постоянно след нея? Да видим в коя къща влиза, на кой етаж, в кое легло? Според теб така по-добре ли е?

Той потрепери вътрешно от страшните думи. И все пак тая мисъл беше толкова проста, че за миг той помълча, смаян от простотата ѝ. После гъстото, лепкаво негодувание заля отново всичко.

— А може и по-добре да е — каза той глухо. — Щом аз не зная и не виждам, за мен то все едно че не е станало...

— Ти не бива да мислиш така...

— Аз не бива да мисля изобщо — каза той.

В тоя миг креслото се залюля под тежкото му тяло, кръвта зачука в слепоочието. Но това трая късо. Когато отново отвори очи, жена му го гледаше мълчаливо и загрижено.

— Ти вече си го виждала — каза той малко дрезгаво.

— Да — каза тя.

— Разкажи ми нещо за него...

— Сега не искам — каза тя неохотно.

— А аз искам...

Тя потърка уморено челото си:

— Какво да ти кажа?... На вид много хубаво момче, много симпатично... И най-главното — много възпитано...

— Как е облечен?

— Не се плаши, не е суинг — каза тя. — Добре облечен, но обикновено... И много сдържан и разумен ми се видя...

— Убедена ли си? — попита той, изпълнен със съмнения.

— А нима ти имаш толкова лошо мнение за дъщеря си? — попита тя. — Нима не е израсла и не се е възпитала в твоя дом...

— Не знам къде се е възпитала! — каза той мрачно.

И това беше последното, което каза тая сутрин. На другата сутрин дъщеря му излезе от стаята си по-рано от обикновено. Като видя баща си, тя седна на другия край на масата, мълчалива и затворена в себе си. Но той чувствуваше, че иска да му каже нещо.

— Татко, довечера ще го доведе у нас, да се запознаете — проговори тя най-сетне. — Ако ти не бъдеш любезен с него, аз ще си отида отгук завинаги...

— Не умея да бъда любезен — каза той сухо.

— Ще бъдеш любезен!... Иначе...

Гласът ѝ силно потрепери и се скъса. Тя мълчеше пребледняла — и някак погрозняла в тоя миг, — със силно опъната кожа на лицето си. И той мълчеше, поразен от истината, която се бе разкрила така внезапно пред очите му. Неговата дъщеря бе по-слабата между тях двамата. По-слабата, а може би по-грозната.

— Не знаех, че си невъздържана! — каза той намръщен. — Това е грозно!...

— Ти разбра ли ме?

— Много добре те разбрах, ако не те е срам от това...

Тя стана рязко и се запъти към кухнята. Той я гледаше с очи, с каквито не беше я гледал досега. Нима наистина е грозна?... Не, не може да бъде!... А защо не може да бъде?... Може би кожата ѝ не е хубава, може би фигурата. Не, фигурата ѝ е хубава!... И очите ѝ са много хубави, това е безспорно. Изведнъж от коравото му сърце избликна някаква неочаквана милост. Детето навярно се измъчваше и плашеше, навярно търсеше да намери подкрепа поне в своя дом, а не намираще. Нейните собствени сили навярно не ѝ стигаха да извоюва всичко сама.

Хората не могат да живеят сами!...

Но още същата вечер, щом младежът си отиде, той се прибра в стаята си. Лицето му бе по-сурово и по-намръщено от всеки друг път.

Той се изправи пред прозореца, пое с отворени уста топлия, дъхащ на бензин въздух, после, отвратен, се дръпна назад. Когато жена му влезе, той рязко се обърна към нея:

— Това не е мъж!... Това е влечуго!...

— Тихо! — възкликна тя уплашено, макар в къщата да нямаше никого друго, освен тях.

И в следния миг лицето ѝ сякаш се преобрази — стана така ожесточено и сърдито, както никога не го бе виждал.

— Ти просто си непоносим! — каза тя с рязък, приглушен глас. — Не го ли видя с очите си?... Възпитано, хубаво момче!... Прави ти чест на къщата!...

— И влечугите не са грозни — каза той отмъстително. — Особено смоците... Да, да — смоците са много красиви, ти не си виждала... Хранят се с малки мишки и като смучат млякото на чужди крави... Поне това си чула...

Тя го гледаше възмутено.

— Евтиме, засрами се — каза тя. — Ама наистина!... Ти си просто пристрастен. Мене, напротив — момчето много ми хареса...

— Ти не разбираш! — каза той отчаяно. — Нищо не разбираш... Според теб — защо те искат да живеят вкъщи?

— Ти не искаш ли? — попита тя учудено.

— Това е друг въпрос!... Но защо той иска?... Кой истински мъж иска да живее в къщата на жена си!...

Тя така неочаквано се засмя, че той я погледна стреснат.

— Ти си просто дете! — каза тя. — Господи, защо ли ти обръщам внимание.

— Не е нужно — каза той мрачно. — А сега донеси ми легена с вода...

Това започна, след като излезе оттам. Винаги, когато се развълнуваше много силно, от ръцете и краката му сякаш потичаше вода. С течение на годините той сам бе измислил противосредство, което винаги го спасяваше. След малко разяреният мъж, който приличаше на зорница, седеше смирено на края на леглото, потопил в легена белите си крака. Той ги миеше, като ги търкаше един в друг, без да посмее да се наведе. Всяко навеждане за него беше като навеждане над ръба на пропаст. Жена му търпеливо чакаше срещу него с пешкир

в ръце. Най-после той извади краката си от легена, погледна я мрачно и каза:

— Ти не разбираш, че той ни е чужд!... Може нищо да не знам, но поне това органически чувствам!

Тя го погледна огорчено.

— Който гледа на хората с такова подозрение, става чужд на всички! — каза тя тихо.

— Не желая повече да приказвам! — прекъсна я той. — Правете каквото знаете. Но не искам да ме бъркате във вашите работи...

Тя мълчеше.

— В края на краищата човек има и приятели! — добави той. — Понякога те могат по-добре да го разберат!...

III

Той имаше само двама приятели — брат си и генерала. И тримата седяха край брега на реката, която провираше невидимите си води между белите камъни. Точно пред тях тя се бе разляла в спокойно вирче с чисто пясъчно дъно. Черната мряна плаваше бавно в прозрачната вода, от време на време докосваше с муцунки стръвта, но не кълвеше. Беше много горещо. Белите ризи пламтяха на слънцето, вратовете им аленееха. Генералът, който държеше пръчката, не откъсваше поглед от червената тапичка. Другите двама, протегнали босите си крака на слънцето, зяпаха към Марагидик, който, спокоен и прохладен, плаваше между бялата коприна на облаците. Не беше никак трудно да се разбере, че не си приличаха ни по ръст, ни по фигура. Младият беше много по-висок, по-светъл, русото му лице си бе присвоило завинаги присмехулно изражение, което сякаш извираше от леките бръчки край устните. Но сега той скучаеше, прозяваше се и от време на време поглеждаше с досада към вирчето.

— Генерале — обади се той най-сетне, — само си губиш времето...

— Не кълве — отвърна генералът. — Много е прозрачна водата.

— Ами да я размътим, генерале!

— Да, но не съм от тях — каза генералът разсеяно.

— От кои не си?

— От тия, дето ловят риба в мътната вода.

— Хайде, хайде! — каза високият. — Тия пагони да не са ти паднали от небето...

Старият брат едва забележимо се усмихна. Въпреки всичко той се чувствуваше добре тая сутрин.

— Тихо! — трепна генералът.

Тапичката отново леко потрепери, след туй потъна. Генералът нервно дръпна пръчката. Във въздуха блесна сребърна искра — на въдицата нямаше ни риба, ни стръв. Генералът търпеливо извади от чантата си кръгла плоска кутия. Вътре като в някой от кръговете на ада

се виеха и преплитаха един в друг цяла купчина червеи. Генералът скъса един от тях на две и докато още се гърчеше, хладнокръвно го надяна на кукичката. Младият брат се намръщи.

— Отначало винаги тъй се почва — каза той. — А се свършва с рязане на глави...

— През живота си дори пиле не съм заклал — каза генералът. — И не бих могъл...

— А човек?

— Зависи — каза генералът. — На такъв като тебе — без да ми мигне окото...

— Не се заяждайте! — каза недоволно старият брат.

Другите двама веднага млъкнаха. Можеха да си мислят за него каквото си искат, но и двамата му се подчиняваха като деца. Генералът замахна с пръчката, червейчето описа лека дъга и цопна във вира. Точно там имаше грамаден бял камък, гладко полиран от водата. От подмола излезе едра мряна, каквато не бяха виждали досега. Тя доплува бавно до въдичката, побутна стръвта и отново изчезна в подмолите. Трите чифта очи я проследиха разочаровано.

— Може би стръвта не е хубава — каза високият. — На тоя свят всичко зависи от стръвта...

— Не, хубава е — каза генералът.

— Разсъждаваш като заклет догматик! — каза високият. — За тебе може да е хубава, пък за тях никак. Не знам дали си чел...

— Не съм чел! — прекъсна го с досада генералът.

— Да, наистина, хубаво правиш, че не четеш — каза доволно високият.

— Няма ли да млъкнеш! — обади се сърдито старият брат.

След половин час генералът реши, че наистина трябва да се смени стръвта. Тримата тръгнаха по реката, като обръщаха облите гладки камъни. Слънцето журеше още по-силно гърбовете им, но студената вода ги развеселяваше. Тя струеше около глезените им, водните пръски приятно бодяха сгорещените им лица.

— Слушай, браток, наведи се, няма да се изкривиш — каза високият.

Старият брат се поколеба за миг, но се наведе. Не — нищо! — наистина не му се зави свят. Гладкият камък се обърна с лекота под силните му ръце. От пясъчната мътилка изскочи малък бледорозов рак

и някак лениво се понесе по течението. Младият брат успя да го пипне зад щипките, но едва ли не го изпусна от изненада — беше гол и мек като охлюв.

— Току-що си е сменил черупката — каза генералът, като го побутна гнусливо с пръст.

— Такова назадничаво животно, пък се сеца — каза високият с уважение. — Не като някои генерали...

— Искаш да кажеш нещо за американските генерали?

— Ами, разбира се, за кои други...

— Все пак не му завиждам на този рак — каза генералът. — Сега всеки дръвник може да се гаври с него, както си иска...

— Но не и аз — каза високият и като се наведе, внимателно го пусна във водата.

Ракът се завъртя като зашеметен около себе си и изчезна в бързея.

— Всичко е разпределено на този свят! — каза високият. — Докато ние си сменяме черупките, генералите стоят около нас и ни пазят...

— Видиш ли? — засмя се генералът.

След като наловиха достатъчно стръв, генералът предложи другите да се заемат с огъня.

— Пък аз ще хвърля още няколко пъти — каза той. — Не мога да остана съвсем без нищо...

— Ама съвсем, съвсем без нищо! — каза злорадо високият. — Тая сутрин така Мара здравата ни е проклела...

Ниският се намръщи. Въпреки всичко никак не му беше спокойна съвестта. Часът приближаваше дванайсет, те навярно се бяха върнали оттам. Сега жена му, малко объркана и безпомощна, се суетеше в кухнята, обкръжена от своите сестри, които бяха по-безпомощни и от нея. Супа, задушено, торти. Много бутилки вино в хладилника. В хола с все сила бучи радиото. Или не — те са донесли по този случай магнетофон. Тълпа момиченца, бивши съученички на дъщеря му...

— Вземи този клон! — обади се брат му.

Той сам мъкнеше към лагера няколко сухи клона, които шумоляха из камънака. Под сянката на грамадния дъб бе скрита волгата на генерала, килната малко на една страна, с пращен покрив и

поизкаляни гуми. Докато Евтим чупеше търпеливо съчки, брат му отсече две свежи клончета, окастри ги и започна да нанизва на тях кебапа. Нежен дъх на месо, смесен със соления мирис на сланина, изпълни въздуха.

— Ял ли си такова нещо? — запита младият брат.

— Не съм...

— Какво ли знаеш ти! — с искрено съжаление каза високият. — А можеш ли поне да запалиш огъня?

Това наистина можеше. Той щракна с кибрита и след малко черните гранки затрептяха всред прозрачния пламък. Лъхна ги топлина, която не приличаше на жестокия плътен натиск на слънцето — идваше на меки вълни заедно с лютивия мирис на дървото. Огън той бе палил много пъти, когато беше учител. Колко години оттогава — цяла вечност! Оная планина беше съвсем друга — ръждиви баири, пресечени от дълбоки оврази, в които бликаха горещи минерални води. Само тук-таме растяха дървета, смачкани като пинии от напора на ветровете. И никакъв звук освен крясъка на птиците, които летяха ниско над изгорялата трева.

Това бяха единствените три спокойни години в неговия живот. Сутрин отиваше в училището и сам, разкрачен на върха на хълма, биеше потъмнелия звънец. Сам учеше децата, сам живееше. Нямаше никаква друга храна освен мляко, бито сирене и бял, клисав качамак. По цял ден четеше. Нищо друго нямаше в стаичката му, освен книги, които купуваше през ваканциите от близкия град. Четеше бавно, понякога трудно разбираше, но оставяше след себе си истинска желязна диря.

В късната есен хълмовете ставаха червени, в деретата започваха да димят минералните извори. Той беше виждал жените и друг път от върха на хълма, когато перяха или се къпеха в топлата вода. Но тая видя отблизо, съвсем внезапно, щом излезе от завоя на пътеката. На това място жените не се къпеха, тая навярно беше дошла от някакво друго село. Той дори не видя лицето ѝ, не видя нищо, освен ослепителната голота. Беше бяла като речните камъни, по мокрия гръб течеше дългата черна коса. Тя не трепна, не помръдна, не издаде нито звук. Очите ѝ гледаха втренчено, със спокойна наслада. Може би се наслаждаваше на своята собствена голота в очите му. Той никога не разбра колко време е гледал — втренчен и заслушан в глухия подземен

тътен. Щом събра силите си, той се обърна и с тежка разлюляна стъпка се върна назад.

С това завърши спокойният живот. Изчезнаха дните, нощите, изчезнаха мислите, звънът на потъмнелия звънец заприлича на лай на куче. Едва дочака голямата ваканция, и слезе на гаричката сух и черен като въглищарите от планината. След час влакът го отнесе оттам завинаги...

С това завърши спокойният живот. И после в града...

— Ще се подпалиш! — каза брат му.

От планината беше подухнал вятър и сега пламъците едва ли не лижеха дрехите му. Той се поотмести. Може би само той знае кой е най-силният огън на тоя свят. Не, не тоя, който вдига най-високо своите жълти пламъци. Не този, който опожарява най-широката площ. Другият, който бушува под земята всред въглищните пластове, наслоени от стотици векове — тоя огън е най-ужасният.

— И да мислиш, и да не мислиш — нищо няма да върнеш назад! — обади се брат му.

— Аз не мисля за това! — каза той сухо.

— За това мислиш! — отвърна уверено брат му. — А няма смисъл според мен!...

— Според тебе в нищо няма смисъл — каза старият.

— Ти си мислиш така — понамръщи се брат му. — Защото предпочитам да се шегувам, вместо да се ядосвам...

— Добре, тогава продължавай да се шегуваш...

— Нищо не ми коства — каза младият. — Но гледам, че ти се ядосваш... Тая демонстрация според мен е съвсем глупава...

Старият брат го погледна нетърпеливо.

— Не е демонстрация! — каза той троснато. — Чисто и просто не исках да им развалям сватбата. Добре, отстъпих им! Но защо е нужно и да се преструвам? Не мога да се усмихвам насила — не е в характера ми. Не мога да кажа нещо, без да го мисля...

Младият брат го погледна внимателно.

— Ако е вярно — това никак не е хубаво — каза той. — Чувал съм от тебе думи, от които би трябвало да се срамуваш.

— Добре, приеми, че съм бил глупав!... Или пък сляп!... Но никога не съм бил неискрен...

— Да, ти си бил просто сляп — каза брат му с облекчение. — Ти и сега си сляп...

— А може би ти си сляп, щом не можеш да различиш коня от магарето...

— За какво говориш?

— Говоря за моя зет...

Младият се засмя.

— Зарежи го тоя зет — кучета да го ядат! — каза той весело. — Какво му е на зетя? Малко по-хубав, отколкото трябва... Това наистина понякога носи рискове...

Старият брат усети как за пръв път през тая утрин яростта го блъсна в слепоочието.

— Хубав!... Какво му е хубавото! — избухна той. — Вие просто сте забравили какво значи хубаво!...

— Не сме забравили... Хубаво значи късокрако. И да му почервенеят очите, като се разгневи...

И като видя, че брат му е все още настръхнал, добави примирително:

— Хайде, стига за това!... Ако беше човек, щяхте да си гукате с него по баровете... Ама не си човек...

Генералът пристигна, когато кебапът бе изсъхнал и се втвърдил като въглените в огнището. Видът му бе толкова победоносен, сякаш току-що бе разбил в поречието няколко вражески дивизии. И имаше защо — кошчето му бе пълно с едра хубава мряна.

— Браво! — каза високият. — А какво ли щеше да стане, ако те бяха пуснали в рибарника...

— Това не е рибарник — каза обидено генералът.

— Е, не е, разбира се!... Това е държавен резерват! Хората специално за тебе са го устроили — да има къде да си размахваш пръчката.

— Ама пък риба! — успокои се сам генералът и изтърси кошчето.

Като бляскаше на слънцето, рибата бавно се плъзна по тревата. Бяха все едри, хубави екземпляри, някои от тях още живи, които мъчително преглъщаха сухия въздух. Дъхът на бензин и нагорещен лак, който идваше от колата, мигновено изчезна, замириса силно на

рибна луга и река. Генералът взе най-едрото парче и го пхна под носа на високия:

— Виждаш ли?... На тебе прилича!... Кълве само най-фина стръв!

Опържиха още същата вечер рибата в манастира. Докато генералът се маеше в магерницата, двамата братя се настаниха удобно край една малка масичка на чардака. Отдавна се беше свечерило, манастирският двор се изпълни като старо, позеленяло ведро с прохладен здрач. Беше съвсем тихо и безлюдно — само от време на време по тревясалия двор преминаваха безшумно като прилепи брадясали постали калугери. И двамата мълчаха и си почиваха — приятната умора ги натискаше като с ръка на коравите столове. Една самотна светулка прелетя над целия двор и се загуби над камбанарията на малката църква. По-надолу, зад тесните прозорци, мигаха едва забележимо други светулки — няколко самотни свещици горяха пред дървения олтар.

— Престани да се заяждаш с генерала — обади се най-сетне старият брат. — Всъщност той е добър човек.

— Знам — каза младият.

— А като знаеш?

— Аз не се заяждам, аз се шегувам — каза високия. — Това е чисто и просто лекарство... Понякога действа по-добре от очистително...

— Може би, но гълтай си сам това очистително — намръщи се старият.

След малко генералът пристигна, като тропаше оживено с тежките си обуца. Заедно с него пристигна и апетитният дъх на пържена риба, който той бе донесъл с дрехите си. Високият погледна предпазливо брат си и все пак не успя да се въздържи.

— Тъй те харесвам! — измърмори той и добави по-оживено: — Да миришеш на риба вместо на барут!... Честна дума, предпочитам те като готвач!...

— Калугерите я пържат — каза генералът.

— Жалко! — каза високия. — А мир ще има на света, когато всички генерали замиришат на пържена риба.

Старият побутна младия с крак под масата. Настана затишие, което генералът използва, за да се добере до един стол.

— Ще има изненада — каза той доволно.

— Каква изненада? — попита високият.

— Ще видите?... Нека дойде игуменът!...

Наистина след няколко минути на чардака се появи солидната брадата фигура на божия служител. За разлика от другите монаси расото му лъщеше не по-зле от едрият плътен нос, който стърчеше над брадата му. Без да каже нито дума, той постави върху масата пълна бутилка от олио.

— Бог да го благослови! — изтрещя едва сега тежкия му бас.

— Амин — каза високият. — Какво е това?

— Каквото не си пил — отвърна възбудено генералът. — Двайсетгодишна троянска. И със специална настойка от билки при това...

— Май я предпочитам без билки — каза разочаровано високият.

— Опитай, сине, опитай — обади се снизходително игуменът.

Младият брат повдигна бутилката. Макар да бе тъмно, и другите видяха как облещи очи.

— А? — запита лаконично игуменът.

— Какво ще говорим? — възкликна високият и отново надигна бутилката.

Движението беше така стремително, че генералът загрижено я измъкна от ръцете му.

— С мярка, човече! — каза той добродушно. — Превръщай в практика своите демократични възгледи...

Когато дойде ред на стария, той мълчаливо бутна ръката на генерала. Брат му го погледна смаяно:

— Ти луд ли си!... Няма да те отрови!...

— Забранено ми е — каза старият.

— Я остави!... Това е повече от лекарство... Пълно е с билки, не чу ли?

Старият внимателно отпи няколко глътки. Питието беше силно, но така ароматно, че едва се чувствуваше остротата му. Надали бе изпил повече от двайсетина такива глътки през последните десетина години — и то само в случаите, когато трябваше да вдигне някакъв тост на банкетите. Силното питие веднага се разля по кръвта му и заедно с тръпките по нозете си той сякаш чу далечното църцорене на щурци по горските поляни.

— Бог да благослови! — изтрещя отново игуменът. — Да ви донеса ли някаква лампа?

— Остави, отче! — спря го младият брат. — След малко тъй ще ни светне, че...

Наистина им светна — поне на генерала и на младия брат. В своето увлечение те забравиха даже пържената риба, която един от монасите чинно донесе на масата им. Басът на игумена някак странно омекна — вече не трещеше, а гукаше. Единствен той протягаше бялата си гладка ръка и към пържената риба, докопваше някое по-едро парче за опашката, солидно и с достойнство дъвчеше. Разговорът ту съвсем затихваше, ту избухваше от време на време с пиянско оживление — генералът и младият брат отново за нещо спореха. Но този път старият брат сякаш не ги чуваше — притихна съвсем до дървения парпет на чардака. Малките глътки се бяха изкачили до главата му и бяха изпокъсали докрай тънките нишки на мисълта. Нищо не бе останало там, никаква мисъл, освен дълбокото чувство за тишина и спокойствие. Като през ония години — усещаше той, — като през годините на далечния край, гдето в дълбоките студени оврази димяха минералните извори... Именно там за пръв път и за последен...

Но мисълта отново се скъса, остана само бялото видение. Като напрегна сили, той мъчително го изпъди от душата си. Нищо друго не му бе нужно тая нощ, освен тишина и спокойствие. Бе се стъмнило съвсем, манастирският двор се бе налял догоре с мрачина. Стръмният планински склон зад стените бе изчезнал от очите им, но на билото се бе появило бяло сияние — там горе навярно се готвеше да изгрее луната. Когато хората не говореха, ставаше толкова тихо, че се чуваше шуртенето на манастирската чешма навън пред дървените порти.

Внезапно дълъг, тихичък акорд на китара звънна така мелодично в тишината, че накара всички неволно да се послушат. Отново тихичък акорд и шум на много стъпки по дървените стъпала към чардака. След това стъпките изчезнаха, остана само мелодията, която изпълни с ясните си звуци целия двор. Това беше така изненадващо и сладостно, че всички притаиха дъх.

— Имаме гости от вчера — обади се игуменът.

— Тихо! — каза генералът.

Но, изглежда, че ги забелязаха, защото китарата млъкна така внезапно, както беше започнала. Сега отново трополяха стъпките и те

скоро различиха голяма група младежи и момичета. Бяха съвсем млади, в леки туристически дрехи, голите им крака се белееха в мрака. Тоя, който носеше китарата, поздрави сдържано.

— Добре ще бъде, момко, ако седнеш малко да ни посвириш — каза игуменът.

Младежът се поколеба за миг.

— Не можем сега — отвърна той. — Имаме си работа...

— Знаем каква ще е тая работа — каза шеговито генералът.

Момичетата се изсмяха, но китаристът се намръщи и отмина. За да не останат съвсем сами, скоро над билото показа чело изгряващата луна. Дворът се изпълни със сенки, избеляха и светнаха гладките чамови дъски на чардака. Само черковната стена стана по-черна и още по-силно затрепкаха свещиците зад тесните прозорци.

— Отче, на тия водите ли им адресни карти? — попита любопитно генералът.

— Какви адресни карти, сине, това е дом на Господа — обади се игуменът в баритон.

— Тука става една ала-бала! — измърмори едва ли не завистливо генералът.

— Нищо, сине, и то е от Господа — измърка снизходително игуменът.

— Хайде де, пък аз си мислех, че е от дявола — каза шеговито младият брат.

— Някога може и тъй да е било — каза игуменът. — Но сега не е... Какъв интерес имаме да делим хората на две?...

— Как тъй? — каза генералът. — Тогава за чии грехове се молите по цял ден?...

— За вашите, сине — каза кротко игуменът.

— Браво! — каза възхитено високият.

Но генералът се разсърди.

— По-добре молете се за вашите! — каза той троснато. — Вие правите тука бардаци, не ние...

Игуменът замълча.

— Слушай, сине...

— А бе какъв син съм ти аз — скара се генералът. — Ти си помлад и от мене...

— Добре, слушайте, другарю генерал — каза с изтрезнял глас игуменът. — Отците казват, че тия деца, дето минаха оттук преди малко, се къпели голи по вировете. Казват, че с очите си ги видели...

— Твоите отци аслъ си нямат друга работа — измърмори недоволно високият.

— Е, добре, другарю генерал, ние ли ги научихме на тая тънка наука? Не ние, разбира се. Ние нито можем да ги учим, нито да ги съдим... Сега ние можем само да им прощаваме...

— И да ги улеснявате! — каза сърдито генералът.

— Покрив добрият човек никому не отказва — измънка игуменът. — А пък вие, другарю генерал, понеже имате власт — сложете най-добре по един войник с пушка на всеки вир, та дано ги опазите...

Някъде по стаите отново звънна китарата, придружена от тих хор. Спорът веднага угасна. Те слушаха тъй, без да продумат, докато луната се изкачи над църковното кубе. След това и последната песен угасна, чуха се слаби смехове — тишина. Дълго време всички мълчаха.

— Подайте ми шишето — обади се внезапно старият брат.

Младият брат го погледна зарадван.

— Чакай, не бързай! — обади се той. — Ще пием наздравица. Но няма да се сърдиш — предупреждавам те...

— За какво да се сърдя?

— Дъщеря жениш, старо говедо такова... Ще пием за нейното щастие... И от чашите, не от бутилката... Както е редно — до дъно...

Наляха в чаши и пиха до дъно.

— Всички да й пожелаем щастие! — каза високият. — И ти също, отец такъв негоден...

— Моля! — каза обидено игуменът.

— Не, аз не на вас... На баща й... Щастие й пожелай, чуваш ли?... И от все сърце, та да се сбъдне...

— Пожелах й го — каза старият.

— И пий тогава...

— Не, не мога повече...

— Значи, не е било от сърце — каза огорчено високият. — Добре, поне обещавай да не се месиш по-нататък в живота й...

— Стига! — тихо, но властно се обади старият брат.

Но така — със зашеметена глава и огън в гърлото — той все пак бе разбрал. Не биваше да ѝ се меси!... Много непонятен бе станал за него светът, много чужд и неразбираем, за да има право някому да се меси.

IV

Вече в нищо не ѝ се месеше. Но не беше лесно. Най-тежки бяха утрините. Той загуби своите утрини — часовете, които бяха единствено негови. Стоеше до отворения прозорец без сърце и без мисли. Не гледаше нищо, не летеше никъде. Небето беше мъртво, ветровете бяха угаснали, облаците се влачеха мудно по горещото небе. Той стоеше край прозореца сам и нещастен, загледан в прашните корони на дърветата. Отдавна не беше валил никакъв дъжд. Отдавна не бяха мили посивелия паваж на булеварда. Над града тежеше задух, прашна омара правеше невидима даже близката планина. Понякога успяваше да си спомни манастирския двор, луната, мекия звън на китарата. Но тоя спомен избледняваше все повече и повече. Сега му се струваше, че монасите летят като прилепи над черния двор. И когато луната изгрееше над билото, те се разпръсваха с писък на всички страни.

В тия часове всичко му беше чуждо в неговия дом. Всички предмети бяха мъртви зад гърба му — всички освен кафявата врата. Само тя стоеше в дъното на полутъмния хол като омразен човек, който следи всичките му движения. Тя го лишаваше от самотата му, от мислите му, от спокойствието. Там, зад нея, спяха те двамата един до друг — момичето и чуждият. Тая мисъл му бе непоносима, изпълваше го с ненавист и отвращение. По-непоносима, отколкото всички тежки мисли във влажната циментова килия. Там поне всички му бяха свои — той знаеше това. Може би бяха ослепели за чистата светлина, но няма това беше най-важното?... Най-важното беше, че все пак са свои. Дълбоко в себе си той беше убеден, че мракът рано или късно ще се разпръсне и ще остане пак със своите на своята земя...

Но тоя човек зад вратата му беше неизмеримо чужд, в тия часове той не можеше да се помири нито за миг с него.

Едно хапче и половин чаша студена вода.

След това небето се заливаше с блясък, той се бръснеше в кухнята, а на рафтовете блестяха измитите съдове. Само новата

машинка за сокове му пречеше да движи свободно лакътя си. Но това не беше беда. Понякога я пускаше да побърмчи. После пиеше кафе, закусваше. Можеше да стои спокойно срещу него, да размени някоя и друга дума за сушата, за мегатонните бомби, за новите мейзън-лъчи. Можеше даже да се усмихне. Всичко в него беше нащрек, но напразно — никъде не звънваше никакво сигнално звънче.

Чужд, а защо? Дали пък не, защото беше прекалено възпитан — минаваше понякога през ума му. Никога не забравяше да поздрави, да отстъпи място, да подаде нож или солница на масата, да похвали яденето на тъща си. Но нямаше нищо угодническо в тая любезност, нищо неестествено, освен това, че у дома си човек може да се държи по-естествено.

А дали не, защото младежът беше наистина по-хубав, отколкото дъщеря му? Това той започна да усеща постепенно и смътно. Ако е наистина по-хубав, тогава какво ги свързваше? Понякога се улавяше, че го наблюдава внимателно — бяло, почти деликатно лице, тъмноруса коса, нежно чело. Та това ли е хубост? Е, добре, прав нос, добре очертани, женствени устни. Това вече е грозно! Но каквото и да е, той никак не можеше да си спомни какво точно го бе отблъснало така силно при тяхната първа среща. Ако си спомнеше това — би имал поне един съвсем мъничък ключ на загадката. Но не си спомняше.

Понякога му се струваше, че намразва остро себе си вместо него. В такива дни дишаше най-леко. След това работата го грабваше и лошите утрини започнаха да му се струват кошмарно чужди и непонятни. Ако имаше по-малко гордост, би отишъл на лекар — в края на краищата всички психози се лекуват по някакъв начин. Може би, ако се среща по-често с генерала и с брат си! Но и двамата бяха заминали в отпуск, той бе останал в горещия град съвсем сам.

Вечер той се връщаше вкъщи успокоен, с една-единствена тревога — за нощта и за утрото. И с надеждата, че те, както винаги, ще се приберат много късно. Достатъчно време — да заспи и забрави. Но той не можеше да заспи, докато не чуеше как поскърцват далечните врати, как леките им стъпки минават през хола. Дори след това дълго време не можеше да заспи. В тишината той чуваше как през стените в кухнята бие старият стenen часовник. Той чуваше как...

— Напоследък си се променил — каза тя. — Вече не се дразниш от дреболии...

— Не, не се дразня — каза той.
— Успокоил си се...
— Да, сега съм много спокоен...
— Ето, виждаш ли?... Човек трябва веднъж нещо да разбере... И след това идва спокойствието...
— Права си — каза той.
— Разбира се, че съм права...
— Права си, но не бива да плачеш...
— Защо мислиш, че плача?... Аз не плача!...
— Добре, поплачи си... Няма да помисля нищо лошо...
— Искам да ме попиташ защо плача...
— Не искам да те питам...
— Какво искаш?
— Не искам нищо...
— Не, знам, че искаш... Ти искаш да намразя нашата дъщеря...
— Искам сега да спиш... Само това искам...
— Не мога да спя в такъв задух... Нито минута вече не мога да спя...

— Искаш ли да отворя и другия прозорец?
— Да, искам...

Той стана и преди да отвори прозореца, погледна към леглото ѝ. Тя спеше спокойно, с леко отворени уста, чиста, гладка и мъртва като свещ. „Може би са прави хората, като твърдят, че мъртвите повече се обичат — помисли той. — Мъртвите повече от живите — с повече болка, с повече чистота... И с много, много повече търпение.“ Така мислеше той, докато седеше край отворения прозорец. Сега долу миеха улицата. Отдавна не бяха я мили. Водата шуртеше силно, звукът носеше прохлада и свежест. В бялата нощна светлина се виждаше планината — черна и права като стена. Много високо в небето светеше едно-единствено бяло облаче. Там духаха ветровете, трябваше да отиде при тях...

— Ти ли си? — обади се тя със слаб глас от леглото.
— Да, аз съм — каза той.
— Какво правиш там?
— Нищо, отварям прозореца...
— Много е задушно — каза тя. — Да не си потен?
Той не отговори.

— Легни си, можеш да настинеш така...

— Добре — каза той.

Погледна отново към небето — облачето беше изчезнало. Нима така бързо можеше да се стопи едно облаче? Той въздъхна и като мина на пръсти до леглото, внимателно се пъкна под завивката. Тя беше отново заспала и дишаше тихичко — още по-бяла, още по-спокойна и чиста.

Сутринта, докато стоеше край прозореца, тя влезе в хола. Макар да не се обърна, той усещаше, че иска нещо да му каже. След това разбра по лекото скърцане, че е седнала в едно от креслата.

— Евтиме, ти става ли нощес? — запита тя неуверено.

— Да — отвърна той.

— Мислех, че съм сънувала... Не можеш ли да спиш?

— Станах да отворя прозореца — каза той.

Тя помълча известно време.

— Евтиме, не бързай да излизаш... Искра иска да поговори нещо с тебе...

— Какво да говори?

— Не знам — каза тя.

Той се обърна. Едва забележима, непривична за него усмивка се беше появила на устните му.

— Знаеш — каза той.

— Може би знам — отвърна тя. — Но тя сама иска да ти го каже...

Едва към осем и половина пръв от стаята излезе зет му. Беше по панталони и с разкопчана горница на пижамата. Пред очите му се мярна само за миг слабото, гладко, безкосмено тяло на младежа и той зажумя, за да се отърси от внезапното чувство на отвращение. След малко излезе и дъщеря му, още сънна, с избледняло лице. Навярно мъжът ѝ я беше събудил, за да не го изпусне, и сега тя търкаше с длан срещу него късото си момчешко носле.

— Татко, ще ме почакаш ли? — запита тя.

— Разбира се, моето момиче — отвърна спокойно той.

Само за мигновение в очите ѝ блесна учудване, тя се усмихна и отиде в банята. Когато се върна оттам, лицето ѝ бе поруменяло от студената вода, очите ѝ, с цвят на силен чай, изглеждаха бляскави като звезди. Беше се разхубавила през последния месец — това бе

очевидно. Тя седна край масата, захапа небрежно един бисквит и го погледна. В погледа ѝ имаше и затаен смях, и скрита тревога.

— Татко, ще ни помогнеш ли да си купим кола? — каза тя.

— Какво значи това? — запита той объркано.

Тя се засмя:

— Значи, ако можеш, и сам да я купиш...

Мислите му изведнъж се объркаха. Само едно разбираше в тоя миг — не беше възможно да ѝ откаже. Никога досега тя не беше искала нищо от него.

— Каква кола? — запита той.

— Е, един „Опел рекорд“ ще ни бъде съвсем достатъчен...

Тя отново се смееше, а той чувствуваше, че се изчервява. Думите едва не застанаха на гърлото:

— Нямам толкова пари, моето момиче!

Тя го погледна недоверчиво:

— Наистина ли нямаш?

— Наистина нямам...

Тя престана да дъвче. Целият ѝ вид подсказваше колко е изненадана.

— Пък аз си мислех...

— Ти си мислеше, че съм богат? — Той едва намери сили да се усмихне. — Богат — от какво?... Разбира се, толкова пари съм могъл да събера... Но да ти кажа право, през ум не ми е минавало, че някой ден трябва да давам зестра...

— Глупости — възкликна тя обидено. — Това не е зестра. Всеки баща, който има, би го направил за дъщеря си...

— И аз ще го направя... Но в по-скромен размер...

— Какво пък, ще вземем от мама останалото — каза тя и отново се усмихна.

Той я погледна стреснат:

— Не, това не бива да правите...

— Защо?

— Как да ти кажа — майка ти има съвсем скромни спестявания. А ти знаеш, че аз съм болен човек.

— Какво приказваш! — възкликна тя. — Та ако мама не може да разчита на нас...

Остра болка сви сърцето му.

— Да не говорим повече! — каза той с променен глас. — Един „Москвич“ ще ви бъде съвсем достатъчен...

Тя се нацупи най-напред, после се разсмя весело.

— Ти см добър баща — каза тя. — И аз май ще ти простя всичко...

Когато остана сам, сърцето му все още го болеше: Той едва стана от стола и отиде бавно в спалнята. Жена му седеше на неразтребеното легло и гледаше замислено в някаква разтворена книга. Като го видя, тя трепна и се вгледа тревожно в лицето му.

— Какво ти е?

— Нищо — каза той.

— Да не ти е лошо?

— Не, просто съм преуморен напоследък...

Той седна съвсем близо до нея. Тя все още го гледаше загрижено, с ръка върху отворената книга.

— Много ли й се сърдиш?

— Глупости — каза той. — Да не мислиш, че ми се свиди?

— Не, но виждам, че си разстроен...

Той помълча малко, с отслабнало сърце и устни.

— Там е цялата работа — каза той с мъка. — Това той е поискал!... А не тя...

— Не е ли все едно, щом го даваш на нея...

— Не е все едно — каза той.

— И щом я обича?

— А ето — човек може да се усъмни...

— Евтиме, не бива да стигаш дотам — каза тя умолително. — Не разбираш ли колко ти е чуждо?

— Ако човек може да спре мислите си — каза той тихо. — Но това не може...

— А защо трябва да им вярваш?... И така много да се разстройваш?...

— Не, не е от това — се изплъзна от устните му.

— От какво тогава?

Внезапно го обзе желание да й каже, сякаш с това щеше да възвърне обратно живота си.

— Те искаха да вземат и от тебе малко пари... Казах й, че не бива, тъй като съм болен и всичко може да се случи. Тя обеща да се

грижи за тебе, виждаш ли? Така че можеш да бъдеш напълно спокойна.

Той се засмя — сухо и нервно. Тя веднага разбра, гняв и ненавист блеснаха в очите ѝ — така ярко, че той я погледна смутено.

— Каква глупачка! — възкликна тя с възмущение.

И се взря в лицето му. В нежните гълъбови очи бликнаха сълзи, тя поривисто грабна главата му и я притисна до лицето си.

— Ти си момче! — каза тя. — И си здрав като камък... Отсега нататък ще се грижа само за тебе — разбираш ли? Само за тебе...

„Не, живите се обичат повече! — помисли той. — Над всичко — живите!...“

И бавно изтегли главата си от конвулсивната прегръдка.

След две седмици те заминаха с новия си „Москвич“ на море. За него това бе най-спокойното време през последните месеци. Бе му олекнало наведнъж и с всичко се беше примирил. В ранното утро, в което те заминаха, той ги изпрати от прозореца. Моторът работеше тихо и равномерно, но от време на време ауспукът леко изкашляше синкав бензинов дим. От мястото си той виждаше бялата панамена риза на зет си и крайчеца от синята рокля на своята дъщеря. След това колата тръгна, от прозорчето се показва ръката на дъщеря му — тънка и бяла като шпага, насочена към сърцето му. Тя махаше и се обръщаше назад, докато колата извие по алеята и излезе на булеварда. И изведнъж листната завеса на тополите ги скри от очите им — като че ли завинаги. Последното, което зърна, беше нейното щастливо лице.

— Тя е щастлива сега — каза той тихо на жена си.

— Разбира се — отвърна тя, но гласът ѝ беше доста хладен.

Той се обърна и я погледна. Слаба усмивка се появи на устните му.

— Ти още не си ѝ простила?...

— Това най-мъчно може да се прости — каза тя.

И двамата мълчаха пред прозореца. По булеварда летяха коли, между клоните на тополите бляскаха на слънцето техните гърбове.

— Знаеш ли в какво е цялата работа? — каза той. — Веднъж човек трябва да разбере... И след това идва спокойствието... Но трудното е да се разбере...

V

Може ли човек да разбере всичко на тоя свят? Надали е възможно!... А откъде тогава ще дойде спокойствието?

Когато в началото на септември те се върнаха от летуване, лицето ѝ бе силно загоряло от слънцето, но не изглеждаше така щастливо, както при тяхното заминаване. И беше малко погрозняло, на всичко отгоре, съвсем бе заприличало на момчешко. Сега съвсем ясно личаха по-светлите бръчици около очите и гънките около обезцветените устни. „Бръчици — макар да беше още съвсем дете! Кой ли ги учи тия модерни момичета така безмилостно да разрушават лицата си през лятото? — мислеше той. — Не, не — това не е никак важно, това ще мине. По-важно е — защо нейното лице не е така щастливо, както при тяхното заминаване?“

Той не можеше да разбере.

Очите ѝ бяха все така влюбени — поне това беше съвсем очевидно. И може би още по-влюбени, отколкото преди това. Сега той виждаше как тя се умилква около него, как виси на рамото му, как се старае да докосне пръстите му, когато му подава нещо през масата. Като че ли бе загубила съвсем себе си и всичко виждаше през неговите очи. Дебнеше всяко негово движение, всеки негов поглед, всеки жест, за да разбере дали той е доволен. Ако нейният баща изпуснеше ножа върху чинията — тя се дразнеше. Ако минеше с тежка стъпка през хола, когато той спи — тя се дразнеше. Ако не беше достатъчно вкусен обядът — тя се дразнеше, макар никога преди това да не бе забелязвала какво яде. Не беше кой знае колко трудно да види и разбере тия неща. Но дали той я обичаше? Дали ѝ отвърщаше със същата грижа на грижите ѝ?

Това бе съвсем безпомощен да разбере.

Имаше нещо изменено в него, което го безпокоеше. Може би тия неща бяха дреболии, но той ги забелязваше. Сега движенията му бяха някак по-спокойни и отпуснати, начинът, по който се обличаше — по-небрежен. Той се разхождаше някак по-уверено из просторния

апартамент, сядаше по всички кресла, прозяваше се, още по-малко говореше. На обяд много по-рядко се случваше да подаде някому солницата или ножа, да похвали някое ядене. Лицето му беше съвсем спокойно, даже безизразно, погледът — разсеян. Може би той се държеше точно така, както трябва да се държи човек у дома си... Може би не се чувствуваше гост, а член на семейството... А може би проявяваше своето истинско равнодушно лице, което преди това бе крил под маската на доброто възпитание.

Това той се мъчеше да разбере, а не можеше. Не беше никак спокоен, но не беше и нещастен. Никой около него не се чувствуваше нещастен от тоя живот, който водеха. Тогава защо трябва да разтуря тоя спокоен ред на живота с излишна подозрителност и дебнене? По-добре, докато не се появи някаква опасност, в нищо да не им се намесва.

И все пак се намеси, макар да не се бе появила опасност. В началото на октомври зет му внезапно напусна театъра, където работеше. Минаха две седмици, но по нищо не личеше, че това го тревожи. Ставаше, закусваше, излизаше някъде, връщаше се късно вечер, понякога сам. Старият го чуваше как сутрин си тананика зад кафявата врата, но когато излизаше в хола, изразът му бе студен и затворен в себе си. Едва през третата седмица той научи от жена си, че зет му е започнал работа в оркестъра на един от големите хотели.

Старият се намръщи, но няколко дни нищо не каза. И все пак една вечер той успя да издебне дъщеря си, когато бяха сами. Тя седеше на другия край на масата и лениво топеше устните си в изстиналия чай. Не беше в добро настроение — ъглите на устните ѝ бяха капризно свити, кракът ѝ нервно потропваше под масата.

— Искам да те питам нещо — каза той.

Тя го погледна, искрица на предизвикателство проблесна в погледа ѝ.

— Добре, питай...

Той се поокашля, лицето му едва забележимо потъмня:

— Не разбирам защо мъжът ти напусна театъра...

— А защо да не го напусне? — попита тя и предизвикателството на погледа се сля и с гласа ѝ.

— Отговаряй, като те питат — каза той троснато. — Или стани от масата?...

Старият тигър показа само част от ноктите си, но това беше съвсем достатъчно.

— Защото това беше просто... една плесенясала работа — отвърна тя с доста променен глас.

— Плесенясала! — измърмори той недоволно. — А да свири на хулиганите, за да се кривят по дансинга — това според тебе да не е изкуство?...

Момичето сви устни.

— Татко, наистина си много остарял! — каза то с досада. — Искам да кажа — остарял си по възгледи... Та всеки, който танцува, според тебе хулиган ли е?

— Не искам да кажа това — отвърна той намръщено. — Но достатъчно е един, за да не свириш... Иначе ставаш еднакъв с него.

— Не е така — каза тя неохотно. — Всеки човек е длъжен да върши съвестно своята работа... А кой как ще я възприеме — това е вече друг въпрос...

— Не знаех, че това е *неговата* работа — каза той. — Мислех, че все пак е... артист...

— И джазовите оркестранти са артисти — отвърна тя. — Да свириш Шопен не е повече, отколкото да свириш Гершуин...

— Кой е тоя Гершуин?

— Има такъв композитор — отвърна тя недружелюбно.

— Предполагам — не е съветски...

— Не, американски — отвърна тя нервно.

— Мда! — каза той. — То се знае...

Тя кипна, но успя да се овладее. Все пак гласчето ѝ съвсем лекичко потрепери.

— Татко, трябва да разбереш — мина времето на... тоя там — тя се запъна, — на Дунаевски... Не може цял живот да се пее за телчарки и трактористки... В края на краищата това омръзва до смърт...

— Е, тук си права! — каза той язвително. — Трябва да се пише нещо и за скучаещи млади съпруги...

Тя го погледна смаяно, после рязко стана от мястото си.

— Ако искаш да ме обиждаш...

— Не, не — каза той. — Но това не е важно!... По-важно е сама ти себе си да не обиждаш.

Тя отново седна, лицето ѝ беше поруменияло от гняв.

— Слушай, татко, ти някога помислил ли си от какво ние живеем? И какви нужди имаме?... Това минавало ли ти е през ума?

Той замълча пообъркан от внезапната атака.

— Да, знам какво мислиш — поне това ми е ясно! — продължи тя нервно. — Щом тука имат покрив и храна — какво повече им трябва?... Така мислиш ти!...

— Е, добре де — като напусна театъра...

— Напуснал театъра — прекъсна го тя сърдито. — А защо напусна театъра? Мислиш, че със сто лева може да се живее?

— Как — сто?

— Тъй — сто! — каза тя троснато. — Точно толкова сте благоволили вие да предвидите за шопеновците... А тук получава двойно... Това е нещо... Поне с тях няма да се унижавам пред хората, които вече не ме обичат...

— Какво говориш? — попита той стреснат.

— Не, не става дума за тебе! — отвърна тя с досада. — На тебе за какво да ти се сърдя?... Живееш някъде, където няма помен от хора...

— Как така? — намръщи се той.

— Така!... Ти мислиш, че другите бащи са като тебе... Огледай се поне около себе си, добре се огледай и ще разбереш...

Тя стана от мястото си и рязко добави:

— Да се унижаваме пред някакви си тъпаци!... Управители на ресторанти!...

Едва на другата сутрин той разбра колко тоя разговор дълбоко го е засегнал. Стоеше прав край прозореца и за пръв път нищо не виждаше. Той просто мислеше. Нима наистина толкова много бе забравил какво значи човешката грижа? И какво значи да преценяваш непрекъснато стойността на малкия лев? Ако наистина е забравил — грозно, много грозно!... Свобода да се изявяваш!... И инстинкт да съхраняваш себе си!... Тия неща никъде не се допираха, освен във въображението на глупците. И неговата собствена дъщеря, която трябваше да има крила за всичко, изведнъж бе попаднала под сивия похлупак на грижата... Или може би не на грижата, може би на слепотата... Може би един сляп човек я водеше по своите тъмни пътеки без хоризонти? Това той не разбираше — беше безсилен да го разбере. И не разбираше какво бе искала да каже с тоя свой намек за

хората, които вече не я обичат. Не, може би това разбираше, но все още го беше страх да го повярва.

Той едва дочака да се разсъмне съвсем и влезе в стаята ѝ. Тя спеше, но щом чу стъпките му, бавно отвори очи. Обич имаше в тоя пръв поглед, който го докосна нежно като ръка. Но сърцето му остана студено.

— Ти давала ли си им пари? — попита той, застанал прав до леглото.

Тя трепна и се изчерви. Да, ясно, всичко беше съвсем ясно. Той седна до леглото и я погледна с успокоено лице.

— Аз не ти се сърдя — каза той. — Сърдя се по-скоро на себе си...

— И на себе си не бива да се сърдиш — каза тя. — Ти просто не си привикнал...

— Да давам?

— Не, да получаващ...

— Не те разбирам — каза той.

Но тя замълча. Наистина беше много трудно да я запита за това, което мислеше.

— Не допускам — каза той, — че по тоя начин с нещо си ги обидила...

— Какво искаш да кажеш? — трепна тя.

— Ами например, ако не си ги дала от сърце...

Лицето ѝ отново поруменя.

— Всъщност аз съм ги давала от сърце — каза тя. — Но можеш ли да спреш лошите мисли?...

— Можеш да не им вярваш — отвърна той.

Тя мълчеше и дъвчеше като момиче края на омачканата си носна кърпичка.

— Искам да ти вярвам — каза той най-сетне. — Но ще бъде грозно, ако си се дръпнала назад по други причини... Ако все още помниш оная лоша дума на дъщеря си.

— А може би имам право и на това — каза тя тихо.

— Не, нямаш право! — тръсна той глава. — Защото ти по-добре от всички можеш да я разбереш!... Дори там, където тя сама себе си добре не разбира...

— О, не — не се безпокой, — себе си те много добре разбират.

— А ти себе си? — попита той нетърпеливо.

Тя замълча.

— Сигурна ли си, че ние двамата не сме я поставили неволно в положение на защита? — запита той.

— Да се брани от нас? — каза тя учудено.

— Не, да брани него!...

Тя разбра изведнъж и млъкна. Видът ѝ беше съвсем безпомощен.

— Ако се сърдя — това не значи, че не я обичам...

— Не знам!... Но заслужава малко да си помислиш!...

Той стана от леглото и отиде до прозореца. Студеният вятър брулеше жълтите листа на тополите и ги носеше по пустия булевард... Като през оная есен, когато изчезна от света... И сега той отново виждаше себе си, облегнал гръб на влажния цимент на килията... И отново чуваше мислите си, които през стени и покриви летяха към небето. Една-единствена на тоя свят чиста и непокътната вяра, която е по-силна от самите нас, по-силна от разума и страданията, равна само на надеждата...

— За всеки жив човек идва часът на изпитанието — каза той, без да се обърне. — Но дано не бъде жестоко като моето.

Тия думи трябваше да си спомни той след половин месец, когато летеше с кола в студената есенна нощ. А дотогава животът трябваше да протече привидно спокоен. Хората излизаха и се прибираха, ядяха и спяха, както винаги. Но той не знаеше кога излизат и се прибират, не се ослушваше нощем в скърцащите врати. Беше спокоен в тази непривична студенина, която проникваше навсякъде. И утрините бяха студени, по планината се влачеха мъгли, студено бръмчеше вятърът в оголените клони на дърветата. Нямаше нужда да лети никъде — студените ветрове го настигаха и на неговия прозорец, брулеха лицето му и влажняха с роса откритите му гърди. Нямаше небе, нямаше звезди — имаше само студени облаци, които идваха отнякъде — безкрайно, и нощ, и ден. Всичко зад неговия гръб се гушеше в тая студенина и зъзнеше в леките си калъфи — фотьойлите, табуретките, телевизорът. Чашите в бюфета зъзнеха като птици на тънките си стъклени крака. Медната тава от ден на ден все повече тъмнееше. Но той не забелязваше, че от ден на ден все повече тъмнеят и лицата на хората около него.

Кой беше виновен за това? Слънцето ли, което се криеше зад облаците? Облаците ли, които криеха избледнялото му лице? Или може би чуждият човек, който бе влязъл в дома им, за да ги раздели завинаги?

Той не разбираше.

Една нощ се събуди от силния настойчив звън на телефона. Без да бърза, той стана от леглото и намръщено излезе в хола. Когато лампата светна, за миг му се стори, че е в някакъв чужд дом — така унило и вехто беше всичко около него.

Той вдигна слушалката, изпълнен с ненавист към черната врякаща животинка.

— Евтиме, ти ли си? — бръмна в ухото му силен и ясен глас.

— Аз съм — отвърна той.

Беше гласът на генерала.

— Можеш ли да дойдеш при мен?

— За какъв дявол по това време — отвърна той недружелюбно.

— Касае се за член на твоето семейство...

Изведнъж слушалката някак кошмарно натежа в ръката му.

— За кого? — попита той, без да чуе гласа си.

— Е, няма нищо страшно — каза с успокояващ глас генералът. — Ела тук, ще се разберем...

Докато мислите му летяха объркани на всички посоки, слушалката отгатък внезапно щракна... Ще се разберем!... Не, това не е страшно!... Той приближи до кафявата врата и почука. Никой не му отговори. Тогава той почука още по-силно и чу облекчен някакво движение зад вратата. След малко вратата се откряна, в процепа се показва учуденото лице на дъщеря му.

— Твоят мъж тука ли е? — попита той.

— Не е — отвърна тя.

— А къде е?

— Не се е върнал от работа — отвърна тя сърдито.

Той погледна часовника си. Беше три и половина.

— Нищо — каза той. — Иди да спиш...

Тя го погледна враждебно.

— Това е нещо като полицейска проверка?

— Иди да спиш! — каза той грубо.

И влезе в стаята си. Жена му се беше събудила и го гледаше от леглото с тревожни очи.

— Обади ми се генералът — каза той. — Нещо е станало с нашия зет...

И като видя как мъртвешки пребледня лицето ѝ, побърза да добави:

— Не се плаши, не е нещастие... Но нещо неприятно все пак, щом ме вика по това време...

Той се облече набързо и излезе в хола. Срещу него, загърната в халата на мъжа си, бе седнала дъщеря му и го гледаше с уплашени очи. Той вдигна слушалката и започна бързо да набира номера на нощните таксита.

— Татко, какво е станало? — запита тя.

Гласът ѝ го порази.

— Не бой се — каза той меко. — Някаква глупава история.

— Каква история?

— Знам ли каква?... Навярно се е напил и го арестували...

— Лъжеш ме!...

— Не те лъжа! — каза той, като се мъчеше да направи гласа си колкото се може по-естествен...

Точно в този миг се обадиха от службата за нощните таксита. Като се обърна, лицето ѝ бе съвсем мрачно, но не ужасено, както в началото. Точно така трябваше да бъде.

— Хайде, върви да спиш — каза той меко. — Не съм те излъгал...

Тя стана от стола и с превити рамене като кученце се отправи към спалнята.

Докато летеше с таксито, главата му беше съвсем празна. И внезапно си припомни своите зловещи думи за изпитанието. Глупави думи — нима с тях бе предизвикал съдбата? Какви изпитания бяха нужни на тия две изплашени, в нищо невиновни жени?

Пред осветения вход на зданието го чакаше млад цивилен човек. Изразът му бе почтителен и съчувстващ — навярно вече знаеше в какво се състои работата.

— Другарят генерал ви чака! — каза младежът вежливо. — Ще ви заведе при него...

Мъжът само изсумтя нещо неразбрано и потегли по стълбата. Когато влезе в кабинета, генералът стана от мястото си. Лицето му бе по-скоро сърдито, отколкото разтревожено.

— Ти май излезе прав за своя зет — каза той намръщено. — Но седни де, седни...

Мъжът седна.

— Какво е станало? — попита той сдържано.

— Ето какво!... Тая нощ той излязъл с колата си вън от града и на всичко отгоре порядъчно пийнал... Добре, но органите на КАТ го усетили още щом видели как колата шари насам-натам по пътя. Поканили го да спре, но той хукнал. За беда дежурните били с мотоциклет и лесно го настигнали... У нас има такъв ред — на заподозрените в употреба на алкохол се взимат проби... Тъй че в края на краищата се наложило да го задържат...

Старият изслуша всичко това с растящо облекчение.

— Е, добре — каза той. — И да ми съобщиш всички тия новини, ме будиш посред нощ?

— Чакай, не бързай — каза генералът. — Първо — той отказал да духне в тръбичката, както е редно... Второ — направил е скандал, като доста обилно си е служил с името ти... Заплашвал е нашите служители, че още утре щял да ги направи на пух и прах... Да ти кажа право, на тяхно място аз бих го пуснал това говедо — ако не за друго, то поне от уважение към името ти. Но един от тях се случил бивш твой служител и както сам се изрази, именно от уважение към името ти го доведе при мен...

— Мда! — каза намръщено мъжът. — Това може да се очаква...

— Сега най-неприятното — каза генералът. — Той не е бил сам...

Мъжът усети как срамът като гореща вода заля лицето му.

— Това ли е всичко?

— Това е...

— Какво да правим? — въздъхна тежко мъжът. — Благодаря ти за подробните сведения... Но наистина можеше да ми ги кажеш и утре... А най-добре идущата година...

— Длъжен бях като твой приятел — каза генералът смутено. — А иначе тия работи знаеш ли колко ме интересуват?...

— Не, аз наистина ти благодаря...

— Ама слушай! — каза генералът доста объркан. — Като те знам какъв си човек! Мисля си — жив ще ме одереш, като научиш някой ден, че не съм ти казал...

— Къде са те сега? — прекъсна го старият.

— Тука, при мене...

Старият се почеса унило по врата.

— Е, няма как, щом сме дошли — поне да ги видим — каза той с въздишка.

Мъжът разбра, че не бива да стори това едва когато влязоха в частната стаичка на секретаря. Но нямаше време за връщане — генералът отвори насрещната врата и той ги зърна още от прага. Зет му и момичето седяха на две черни кожени кресла и нещо тихо разговаряха. За частица от секундата той видя лицето му — пребледняло и разстроено. След това погледът му се спря на момичето и се задържа по-дълго време там. Навярно не беше по-възрастна от дъщеря му, но беше неизмеримо по-хубава. Гарвановата ѝ коса бе вдигната високо в продълговат негритянски кок. Нейният тъмен блясък още по-силно контрастираше с бялата деликатна кожа, с нежния врат. Черните продълговати очи гледаха спокойно и с леко презрение двамата мъже, които седяха изправени на прага.

Старият направи още няколко стъпки с тежкото чувство, че е завинаги и до дъно ограбен. Младият човек бавно стана от креслото. Лицето му бе затворено, враждебно и мрачно, без никакво чувство на вина.

Може би точно това пречупи всичко у него. Нещо се пръсна в гърдите му, ярка кръв блисна лицето му и го заслепи. Той не разбра как е замахнал, но плесникът улучи съвсем точно бялото, гладко, надменно лице. Младежът падна като подкосен надолу с главата върху червения килим. Когато се навдигна, видът му беше съвсем уплашен, нищо от самочувствието не беше останало нито по лицето, нито в погледа му.

— Ти луд ли си? — кресна генералът и се хвърли пред своя приятел.

Едва сега старият дойде на себе си. Завесата се беше разкъсала, сърцето изстинало и всичко доби своя жалък, обикновен вид. За миг той отново зърна момичето. То сякаш не бе помръднало от мястото си, но в погледа му личеше такова дълбоко отвращение, че той трепна...

Къде беше виждал такъв поглед?... О, никъде, никъде!... Той сам бе погледнал така, когато бе получил там първия плесник.

— Да вървим — каза сърдито генералът. — Чуваш ли ме?

Те отново се върнаха в кабинета му. Генералът наля чаша вода и я постави на малката масичка, пред която бе седнал старият.

— Ама наистина не очаквах от тебе такова безобразие! — каза той доста учуден. — Да ти кажа право — и аз не бих го направил!

— Безкрайно съжалявам — каза глухо старият.

Генералът го погледна внимателно, после неочаквано се засмя.

— Какво пък толкова ще съжаляваш! — каза той с променен, сърдечен глас. — Нека най-после изяде един плесник за акъл... Да знае друг път с кого си има работа.

Старият въздъхна и стана.

— А сега?

— А сега, нищо — ще го освободим — каза генералът. — И без това нямаме право да го задържаме повече...

— Добре — каза старият.

Той се върна обратно у дома с колата на генерала, която фучеше мощно по пустите студени улици. Беше се успокоил съвсем, мисълта му беше ясна. И все пак не разбираше — слънцето ли беше виновно, или облакът? Неговата тъмна сянка ли беше причина за всичко, или внезапната светлина, която беше хвърлил върху тях, за да видят себе си.

Когато се изкачи у дома си, дъщеря му все още го чакаше в хола, заметната с халата на мъжа си. Нейното малко, черно, мише личице още по-силно потъмня, като видя, че е сам.

— Къде е той? — попита тя стреснато.

— Нищо — сега ще дойде — изсумтя той и влезе в стаята си.

VI

Но младият човек не дойде нито тая нощ, нито на другия ден. На третия ден вечерта мъжът се прибра по-рано от обикновено, загрижен и обезпокоен. Домът бе отключен и празен. Той мина през хола и спалнята, надникна в кухнята, дори почука на вратата на банята — никой. Едва сега му дойде на ум да погледне в стаята на дъщеря си, където никога не влизаше. Пред кафявата врата той се поколеба и едва ли не се върна назад, но тревогата надделя. Нищо — поне да почука. Той почука и въздъхна лекичко, убеден, че оттатък няма никого.

Но отвътре се чуха стъпки и на прага се появи жена му. Лицето ѝ беше мъртвешки бледо и разстроено, очите зачервени.

— Какво е станало? — запита той уплашено.

Тя се вкопчи в ръката му, лицето ѝ в миг се обля в сълзи.

— Евтиме! — захлипа тя. — Евтиме, помогни на детето!...

Той погледна край нея и видя дъщеря си просната по очи на леглото и сякаш слята с него в омачкания пеньоар. И косата на шията ѝ изглеждаше смачкана, тялото ѝ конвулсивно трепереше.

— Иди си в стаята! — каза той на жена си с леко задрезгавял глас.

Когато тя се отмести, той влезе и затвори зад себе си вратата. Тя все тъй конвулсивно потреперваше на леглото. Той отново се поколеба и седна близо до възглавницата. Едва сега старият разбра, че тя цялата се тресеше от мъчителни глухи ридания. Ръката му някак неусетно се повдигна и погали коравата, сплъстена коса.

— Искра! — каза той тихо. — Искра, какво ти е, моето момиче!

Тя се обърна така леко, сякаш се беше завъртяла около някаква ос. Лицето ѝ бе вцепенено и разкривено, диво, нечовешко страдание бликаше от зачервените ѝ до кръв очи. Като го видя, тя се дръпна назад ужасена. Тоя неочакван, разтърсващ ужас още повече разкриви мокрото ѝ лице.

— Излез, излез, излез! — едва говореше тя с втвърдените си челюсти. — Веднага излез!...

— Искра, моля ти се! — каза той със сипкав, давещ се глас.

Внезапно погледът му се замъгли. Когато отново можеше да я вижда — лицето ѝ му се стори смайващо преобразено. Всички мускули се бяха отпуснали и смекчили, само издадените напред тънки устни все още неудържимо трепереха. Тя го гледаше с трескави очи, изпълнени с някаква безумна надежда.

— Татко! — изхлипа тя и се хвърли в прегръдките му.

Той държеше поразен в ръцете си лекото, тънко, трептящо тяло, тялото на своята дъщеря, която от детенце не бе докосвал дори с края на пръстите си.

— Татко! — ридаеше тя. — Доведи ми го, татинко, моля ти се!... Доведи ми го!...

Стаята се завъртя силно около него и отново застина — неподвижна и мъртва. Не мъртва, защо мъртва, той е съвсем жив, слава Богу, всички са живи.

— Татинко, моля ти се!...

— Успокой се, моето момиче, успокой се! — говореше той, вече сам поуспокоен. — Разбира се, че ще го върна...

Тя се дръпна рязко:

— Каза ли го?...

— Ама разбира се!... Само че трябва да се успокоиш малко и да ми разкажеш туй, което не знам.

Отново някаква жива, лудешка надежда мина като бърза сянка през погледа ѝ.

— Та аз съм спокойна, не виждаш ли — съвсем съм спокойна! — забъбри трескаво тя и внезапно се засмя — сухо и страшно.

— Да, виждам! — каза той уплашено.

— Какво да ти кажа?

— Каж ми — вижда ли се с него след оная нощ?

Тя сякаш се замисли, но той виждаше как зъзне.

— Виждах го... Снощи го видях там. Каза ми, че не иска да се върне... Ти си го обидил страшно, затова не иска... Татко, виждаш ли, че ти си виновен, защото си го обидил...

— Да, разбира се — аз съм виновен, — бърбореше той объркано. — Може би, без да искам... но съм виновен. И обещавам да го доведа — в това можеш да бъдеш сигурна...

Тя го гледаше все тъй с надежда, макар и не така силна и сляпа, както преди.

— Трябва веднага да го видиш!...

— Разбира се, веднага...

— А знаеш ли къде?

— Не знам, т.е. да — знам... В ресторанта...

— Не, не там!... Сега той свири в бара, замества там един свой колега...

— Да, разбирам...

Когато след малко стана от леглото, той целият се олюля, но стъпките му прозвучаха по пода сигурно и твърдо. Жена му го чакаше в стаята си с прибрани до гърдите ръце. Лицето ѝ беше съвсем посърнало и отчаяно, но той едва забеляза това. След всичко, което бе видял в другата стая, вече нищо не можеше да го стресне.

— Как е тя? — попита със задавен глас жена му.

— Нищо — каза той. — Това са нерви... Ще мине...

— Не са нерви! — възкликна тя остро. — Ти не разбираш!... Тя го обича!...

— Да, разбира се! Тя го обича! — отвърна той механично.

Тя стана от стола си и приближи към него:

— Ти тряб...

— Знам! — прекъсна я той. — Ще го доведе!...

Преди още да се усети, тя грабна ръката му и я целуна. Той само я погледна, въздъхна горчиво и излезе в хола. Омразният черен телефон беше на мястото си и той веднага набра номера.

— Кой? — обади се мек женски глас в слушалката.

— Тодор вкъщи ли си е? — попита той сдържано.

— Бате Евтиме, ти ли си? — каза зарадвано снаха му. — Да, тука е — сега ще го извикам...

— Няма нужда — каза той. — Кажи му да ме почака. След половин час ще дойда у вас...

Той влезе отново в стаята, защото трябваше да вземе оттам пардесюто си. Жена му не каза нито дума — тя го гледаше. Когато той се обърна, сякаш чу тих, мелодичен звук — като звука на китарата в тъмния манастирски двор. И след това — тънкия остър звън на скъсаната струна. Прииска му се да се обърне още веднъж, но не посмя и с бързи стъпки се втурна към изхода.

На улицата беше все тъй студено и ветровито, но той крачеше разгърден, без да усеща студеното щипане на вятъра. Сега се чувствуваше много спокоен и знаеше, че това спокойствие идва от неумолимата сила на решението. Вятърът повдигаше пешовете на пардесюто му, но той все тъй вървеше напред като сляп. Нищо не виждаше. Но знаеше, че ще сполучи. Нямаше сила, която да спре това решение.

Когато позвъни у брат си, снаха му веднага отвори. Малката кръгла, топчеста женица го гледаше с такова обожание, сякаш цял живот той не беше вършил нищо друго, освен да ѝ прави добрини.

— Влез, бате Евтиме, влез! — говореше тя ласкаво, след това го залови така енергично за яката, че той едва разбра, просто искаше да му помогне в събличането.

— Какво прави твойт дангалак! — попита той.

— Нищо, чака те... А твоите?

— Добре са — каза той.

„А може би навикът е по-силен и от страданието“ — помисли смутено той.

Брат му го чакаше в кабинета си, седнал в изтъркано домашно палтенце зад тежкото бюро. По него бяха разхвърляни изписани на машина листове — навярно нещо работеше.

— Какво правиш? — попита старият разсеяно.

— Ето, нали гледаш — старая се — каза брат му усмихнат. — Нанизвам на машинката разни глупости.

Очите внимателно и любопитно го разучаваха.

— Трябва гръм да е паднал у вас, щом си дошъл — добави той шеговито.

— Защо мислиш тъй? — погледна го подозрително старият.

— Ами как — близо пет години не си идвал у дома... Е, хубаво, седни и добре дошъл...

Старият се отпусна тежко на един от тапицираните столове.

— За твой зет навярно — каза младият брат, като опъна под бюрото краката си.

— Да, за него...

— Добре, почвай от началото.

Старият почна от края, но все пак успя да разкаже доста сносно цялата история. И странно! Сега, когато чу отново всичко със своите

собствени уши, тя вече не му се видя непоправима и страшна. Думите постепенно бяха убили чувствата, останала бе само простата истина. Младият брат помълча известно време замислен.

— Значи — шат!... Хм!... Тука много си сбъркал! — каза той, като се усмихваше вече не така бодро. — Тия буржоазни момчета са понякога доста честолюбиви...

И като видя загриженото лице на брат си, побърза да добави:

— Нищо, не се безпокой, ще я оправим...

— Вярваш ли?

— Ако ти не я оправиш — аз ще я оправя — отвърна брат му. — В това бъди сигурен!...

Той отново се замисли.

— Виж ти какво момиче! — измърмори младият брат доста учуден. — Явно на тебе се е метнала, див петел такъв!...

— Защо на мене? — попита старият глупаво.

— Ами на кого — на мене ли?... Ти си такава подземна, страстна натура...

Старият виновно замълча.

— Ти искаш да дойда с тебе в бара, така ли? — запита брат му.

— Да — кимна старият.

— Леле, ако те чуе жена ми, ще си изгубиш авторитета завинаги...

Към единайсет и половина те взеха такси и слязоха пред нощното заведение. Младият брат отново се ухили.

— Хайде, старче! — каза той весело. — Само едно ме е страх — да не ти хареса прекалено много.

— Стига глупости! — каза сърдито старият.

Докато слизаха по стръмните стъпала, някакъв млад човек излезе пъргаво иззад преградката на гардероба. Когато двамата мъже приближиха съвсем, той се изправи и замръзна така в почтителна войнишка стойка.

— Добре дошъл, другарю полковник — каза гардеробиерът със светнало лице.

Старият го погледна малко накриво.

— А, ти ли си? — позна го внезапно той. — Дотука ли я докара? Светлината поугасна върху лицето на гардеробиера.

— Все е българска земя, другарю полковник... Стига човек да си гледа работата.

— Слушай, много добре знаеш, че не съм никакъв полковник — измърмори старият.

— За мене винаги ще си останете, другарю полковник! — каза младият човек и тракна шеговито с токовете на лачените си обувки.

— Ти остави това — прекъсна го младият брат, — ами ще се намери ли място?

— За вас двамата винаги, другарю Манасиев...

Гардеробиерът пъргаво забърза към тъмния салон, от който на тежки вълни идваха ударите на джаза. Когато стигнаха до червената завеса, старият брат начумерено спря. Вътре беше полутъмно, непознат тежък мирис го накара да настръхне. На няколко крачки от него с все сила гърмеше оркестърът — силният му ярък и нервен ритъм сякаш го заглуши. Никой не ги гледаше, но той виждаше всички и му се струваше, че всички го виждат. Какво търсеше тоя стар дребосък с лоша връзка между тия весели полупияни хора? На лов за приключения ли е тръгнал? Струваше му се, че така говорят очите, които не го гледаха. И той се запъна на прага.

— Хайде, старче, пристъпвай, тук няма мечки — каза шеговито брат му.

Може би и сега нямаше да тръгне, но зад гърба му се появи някакво полуголо момиче и започна да разтяга тялото си в невероятни гимнастически движения. Шибнат от тая гледка, той влезе в залата. В оранжева прожекторна светлина отново му се мярна лицето на неговия бивш шофьор от фронта, който носеше над главата си някаква малка кръгла масичка. Брат му тръгна уверено напред, като поздравяваше от време на време някакви познати. Гардеробиерът отново ги посрещна и им показва масата — до дансинга.

— О, не, не — някъде по-назад! — каза уплашено старият.

— Хайде, не ставай теле! — смърри го младият брат. — Тук жените не хапят...

Едва бяха седнали край масата, и до тях изникна почтително келнерът.

— Е, какво — да кажем два коняка...

— Силно е за мен — оплака се старият.

— Нищо, не го пий...

Младият брат сложи очилата си и погледна към оркестъра. След това ги свали и каза тихо:

— Видя ли го?

— Да, да — видях го...

Наистина го беше видял със самото сядане. Изглеждаше потънък в дългото раирано сако и много по-блед, както всички други наоколо. Леко прегънат, той надуваше саксофона с такова напрежение, че не виждаше нищо около себе си. В малката пауза, в която трябваше да се прояви барабанистът, той отлепи устни от саксофона, пое дълбоко въздух, но не погледна към тях. Може би не беше ги забелязал, или пък бе ослепял в тая непонятна стръв на ритъма, който неусетно се промъкваше и в неговата душа. Тия странни, объркани, динамични звуци, които се пръскаха с експлозивна сила на всички страни, наистина бяха като живи. Още в своя летеж те като че ли се смесваха с виното, със светлината, с кръвта и продължаваха и там да бушуват. Всичко трептеше в полутъмната зала, чашите едва чуто звънтяха, рязко и нервно се местеха краката на танцуващите.

Най-после оркестърът млъкна, момчетата с раираните палта оставиха инструментите и започнаха да бършат изпотените си лица с бели носни кърпички. Зет му не погледна към тях, макар да беше на няколко метра от масата им. Вместо него се появи келнерът и мълчаливо постави пред тях два големи тъмни коняка.

— Няма да те каня — каза младият брат и взе чашата си.

Старият не усети кога е отпил от своята. Конякът го парна по гърлото силно и остро, той се закашля.

— Да го извикаме ли?

— Не, не сега — каза младият брат. — Като свърши програмата, за да имаме време.

Старият отново отпи. Постепенно алкохолът се бе изкачил до главата и рязко разкъса мислите, които прииждаха отвсякъде, мислите, които го плашеха, мислите, които му се присмиваха, мислите, които го жалеха. Без да ги знае, той усещаше техния бърз, нервен говор, техните взаимни укори, техните остри хапливи бележки.

— Тихо! — обади се той.

— Какво? — попита брат му.

— Не, нищо — отвърна спокойно той.

Като че ли е много важно, ако в края на краищата се установи някаква вина. Той отпи третата глътка, която вече никак не лютеше. Съвсем под носа му един гладък женски гръб, едно нежно женско ухо, което сияеше с фалшивия камък на обичата.

— „Господи!“ — помисли той.

Не беше я познал, защото сега тя бе спуснала косата си. Мъжът срещу нея беше на неговата възраст, добродушното му лице сякаш светеше от отражението на нежната ѝ хубост. Неговата дъщеря може би? Глупости, каква дъщеря! Много лесно беше да се забележат ония пламъчета в дъното на зелените му очи. Той отля на момичето в чашата с лед от високата тъмна бутилка и нещо шеговито каза. Момичето се засмя. Сега обичата не блестеше, но той виждаше дългите красиви зачернени мигли и част от профила с изящно вирнато носленце. Това лице и другото — изкривено от мъка, с вкоравени челюсти. Но сега сърцето не го болеше, защото не може човек да жали двама души едновременно.

Той повдигна чашата до устата си, но не отпи. Само в ноздрите му нахлу острият тръпчив мирис на питието и още повече го замая. Зад гърба му се смееха някакви невидими хора, звънтяха чашите. След това оркестрантите отново заеха местата си.

Млада пълничка жена с мъртва червена коса излезе пред микрофона и съобщи програмата. Но черната ѝ рокля беше много тясна, за да слезе свободно от дансинга. Някакъв млад, слаб чужденец, остриган като войник, изтича до подиума и като я прихвана за кръста, леко, като дете, я остави на пода. В залата се изсмяха. При бурния туш на оркестъра на дансинга изскочи леко като врабче полуголото момиче, което бе видял преди малко в преддверието. То сякаш прелетя във въздуха и направи грациозен шпагат точно пред масата им. И след това леката щастлива плът отново полетя по дансинга. Той отпи четвърта глътка.

— Да не ти е лошо? — попита брат му.

— Не, нищо...

— Не изглеждаш добре...

— Много е задушно тук...

— Най-добре откопчей си яката — каза загрижено брат му.

Късите му пръсти трепереха, докато разхлаби връзката. Но да разкопчее яката той не успя...

— Испански танц! — каза малката жена с мъртва червена коса.

Млада руса жена с кожа като вътрешността на бисерна мида. Тържествен удар на кастанетите, черната дантела леко се загърна и бисерната кожа ослепително засия в очите му. Кръвта започна да удря леко по слепите очи, червеният стол пред него се люлееше и накланяше. Мярна му се за миг небе, жълта трева, студени оврази, в които димят водите. Черната коса течеше като жива по широкия бял равен гръб...

— Сестрите Шмид от Германската федерална република във вечния неумиращ стар канкан!...

„Ка-кан-кан-кан“ — туптеше кръвта в слепите му очи. Той нищо не виждаше. Отново летеше към зеленото вечерно небе, пронизано от острите червени мечове на залеза. Ето ги и облаците — горещите облаци... Ето ти облаците като пяна, която бавно капе по лицето му. И когато мислеше, че ще го залейт отвсякъде, той внезапно се върна на своя люлеещ се стол всред дима, всред музиката, всред гъстия мирис на тела и парфюм. Едва виждаше. В прожекторния сноп му се мяркаха стройните крака в черни чорапи, ослепителната белота на дантелите — като облаците, като пяната, която се кълби и капе гореща и страшна по лицето му... Небето...

Хората от околните маси наскачаха, но оркестърът продължаваше да свири. Бялата пяна на дантелите застина и се втвърди, черна завеса падна над красивите колена. Само оркестърът свиреше, саксофонът с все сила се стремеше към своя финал.

Мъжът, който приличаше на зорница, лежеше по гръб на червения килим.

VII

Той дойде на себе си едва през другата нощ. Бели стени, бял таван, бели високи прозорци и една-единствена електрическа крушка с мъртва светлина. Нищо нямаше в душата му, никакъв спомен. Огромно, мъртво спокойствие. В гърдите от време на време отчетливо и бавно удряше живото сърце.

Внезапно той видя пред себе си изцеденото от мъка лице на жена си. И в същия миг с поразителна яснота си припомни всичко... Жив, наистина жив!... Но това усещане не беше щастливо, защото духът му все още беше засенчен от мрачината. Ето — може да помръдне устните си, ръцете... Но не знаеше, че левият му крак е завинаги мъртъв... И затвори очи.

— Евтиме! — тихо и нежно се обади жена му.

Той отново отвори очи. Мрачината бавно се оттегляше, духът му се събуждаше все повече и повече.

— Той върна ли се?

— Върна се — излъга тя.

— И сега тя е щастлива?

— Да, щастлива е — излъга тя.

Той помълча.

— Не, не е щастлива!... Но не бива да страда — каза той само с края на устните си.

— Не мисли за нея! — каза тя умолително. — Тя е радостна сега... И като оздравееш, ще бъде безкрайно по-радостна...

Той бавно затвори очи и се унесе в звуците на музиката, която идваше отдалече. Мрачината все по-бързо се оттегляше. Зад сянката ѝ се показваше чисто, синьо небе, което блестеше все по-силно и по-силно... Небе и надежда — докато човек е жив, те са винаги над него и в него.

Музиката бавно утихна.

Тя се обърна с гръб, защото не знаеше, че сега той не я вижда. Тънката ѝ слаба фигура се тресеше леко като тръстиката при езерото,

когато задуха вечерният вятър.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.